

SZÓ- ÉS SZÓLÁSMAGYARÁZATOK

Csudákozó tikták. – 1. Ezt a szókapcsolatot azért alkottam, hogy párként egyesítsek vele két önálló cikket. Ugyanebben a rovatban, egymás szomszédságában jelentek meg PESTI JÁNOSTÓL: Tényleg *csudákozik* a tyúk, a kakas, a gúnár meg a pulyka? (MNy. 2012: 465–470), illetőleg BÜKY LÁSZLÓTÓL: Tikták (MNy. 2012: 462–465). Közös jellemzőjük a furcsa kanyarokat leíró gondolatmenet, valamint indokolatlan és hibás részletek szerepeltetése. Eltérnek viszont abban, hogy PESTI igyekszik hangsúlyozni elméleti igényességét, míg BÜKY bevallottan vállalja a módszertani szokatlanságot („a szófejtés módszerétől meglehetősen eltérve”: MNy. 2012: 464). Én pedig azt vallom be, hogy egyik téma esetében sem tudok a főszerepet játszó szavakról biztosat állítani, mégis úgy vélem: mindkét cikknek akadnak olyan elemei, amelyeknek a helytelenségére, téves voltára érdemes felhívni a figyelmet.

2. PESTI JÁNOS így indítja írását: „Valóban *csudákoznak* a háziszárnyasok? Ha igen, miben nyilvánul meg feltűnő viselkedésük? Hol léteznek egyáltalán ilyen »csodaállatok«?” (MNy. 2012: 465). Ez a lendületes kezdés kétségtelenül alkalmas arra, hogy felkeltse az érdeklődést. Csak az a baj, hogy az első benyomás bűvöletétől megszabadulva az olvasó töprengeni kezd: mire is gondolhat a szerző? Ez azért nem egészen világos, mert a *csudákozik* nem köznyelvi szóalak. Arra gondol-e PESTI, hogy képesek-e csodálkozásra a háziszárnyasok, vagy inkább arra, hogy a *csudákozik* ige hitelesen utánozza-e a hangjukat? A *Hol léteznek* kezdetű kérdés pedig érthetetlen vagy félreérthető, hiszen természetesen nem arra kell választ találni, hol élnek egyáltalán háziszárnyasok, hanem arra, hol használják velük kapcsolatban a *csudákozik* igét. A *csodaállat* megjelölést pedig még időzőjellel ellátva is indokolatlannak tartom: csodaállatnak én a mesebeli griffmadarat nevezném, nem pedig a nagyon is hétköznapi házityúkot. Akár valóban képes a csodálkozásra, akár csupán megszemélyesítéssel tulajdonítunk neki ilyen érzelmet, aligha érdemi meg a *csoda-* előtagot.

A *csudákozik*, *csodáskodik* igék (és alakváltozataik) a Dunántúlon, főleg annak a nyugati és déli részén használatosak a háziszárnyasok olyan hangmegnyilvánulásainak a jelölésére, amelyek a veszély jelzésével vagy éppen az elégedettség kifejezésével kapcsolatosak (HVMA., ÁLLSA., a részleteket l. PESTI cikkében is: 466–467).

Mivel a *csodáskodik* ige a Dunántúlon ’csúnyán veszekszik, botrányt csinál’ jelentésben (ÚMTsz.) emberi cselekvést is jelöl, PESTI foglalkoztatja az a kérdés, hogy a jelentésátvitel ember → állat vagy állat → ember irányban történt-e. Ő a *csodáskodik* esetében két helyen is (466, 468) az előbbi lehetőség mellett foglal állást. Nincs ezzel összhangban viszont a következő részlet: „Az állat feltűnő viselkedése – mint lényeges jelentésmozzanat – tette lehetővé, hogy a *csodáskodik* igénknak – emberre vonatkozóan – ’csúnyán viselkedik, veszekszik, botrányt csinál’ jelentése (is) van a Dunántúlon és Szlovéniában” (467).

Más ellentmondás is akad cikkben. Vessük össze ezt a két részletet: „A *csudákozik* nyelvjárásbéli jelentésének (’nagy zajt, lármát csap’) a memóriában való rögzülését támogatják továbbá ezek a hasonló jelentésű kohiponimák: *lármáz*, *sikitt*, *neszez* stb. és

a köznyelvnek is tekinthető [én ritkítottam – H. L.] *csodáskodik* szó (468)”, illetőleg: „A *csodáskodik* valódi tájszó. Nincs köznyelvi megfelelője” (szintén 468).

Az ugyanazon a lapon található fejtegetést a *csudákozik* és a *csodáskodik* memorizálásáról és felidézhetőségéről szükségtelennek, de legalábbis indokolatlanul hosszúnak tartom.

Többféle hibáról tanúskodik a következő részlet: „A *csudákozik* igéhez kapcsolódó szinonim értékű hangutánzó szók (*énekül, danúgat, dödörög, kijabál, sikitt, lármáz, neszez* stb.) arra valók, hogy közelebről és konkrétan – az állathang felidézésével – tegyék érzékelhetőbbé azt, hogy az állat furcsán viselkedik. Ez utóbbi szavak egyébként nem tartoznak az állathangutánzó szavaink közé, mert csak közvetetten utalnak az állatok hangkomplexumaira. »Régebben valóságos hangutánzók lehettek, ma már némelyik hangfestőnek tekinthető« (ÁllSA. 65)” (PESTI: MNy. 2012: 469). – Sajnos, PESTI nem teszi egyértelművé, mit is tagad a „nem tartoznak az állathangutánzó szavaink közé” részlettel: azt-e, hogy ezek az igék állatoknak a hangját utánozzák, vagy pedig azt, hogy ezek az igék hangot utánoznak. Az előbbi esetben annyiban igaza van, hogy ezek az igék nem kizárólag, sőt nem is elsősorban állatok cselekvéseit jelölik; PESTI cikkéből is világosan kiderül azonban az, hogy állatokkal kapcsolatban is használják őket. Ha viszont a zárójelben felsorolt igék hangutánzó voltát akarja tagadni a szerző, az többszörös hiba. Egyrészt ellentmondásba kerül önmagával, hiszen a zárójel előtt még „szinonim értékű hangutánzó szók”-nak nevezte őket. Másrészt az igék eredetét tekintve a lista heterogén: a *dödörög* és a *sikít* kétségtelenül hangutánzó ige; a *danúgat*, a *kiabál* és a *neszez* szintén onomatopoetikus töből származik; az *énekel* finnugor tőre megy vissza; a *lármáz* pedig a német eredetű *lárma* főnév származéka. (Az etimológiák nagyobb részét l. az EWUng.-ban, a *lármáz* származékot azonban – sajnos – sem a TESz., sem az EWUng. nem veszi fel.) – Külön említést érdemel az ÁllSA.-idézet. Idevonása megtévesztő, ugyanis azt a látszatot kelti, mintha a somogyi atlasz említett helye többé-kevésbé ugyanazokról a szavakról szólna, amelyek PESTI példasorában megtalálhatók. Ott azonban valójában ezt olvashatjuk: „Végül a hangutánzó és a hangfestő szavak kapcsolatáról kell szólunk. Anyagunkban szereplő *csikorgat, kátt, nevet, rág, tátogat, vicsorget* igék például régebben valóságos hangutánzók lehettek, ma már azonban némelyik hangfestőnek tekinthető” (ÁllSA. 65). Őszintén szólva ennek az atlaszbeli példasornak is csak egy-két elemére érvényes a „hangutánzó → hangfestő” átértékelődés, PESTI listájának pedig véleményem szerint egyetlen elemére sem. Arról semmiképpen sem szabad megfeledkezni (és ezt részben PESTI is érzékeli), hogy a hangadással (is) járó cselekvések igéi nem feltétlenül onomatopoetikusak; joggal hívja fel erre a figyelmet a HVMA. egyes példáit elemezve JUHÁSZ DEZSŐ (SZABÓ GÉZA – MOLNÁR ZOLTÁN szerk., III. Di-alektológiai Szimpozion. Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszéke, Szombathely, 1998. 134). (Más nyelvészeti témáról, egy diáknyelvi szójegyzék hibáiról írva magam is kifogásoltam már a hangjelenséggel kapcsolatos jelentésű igéknek és a valódi hangutánzó igéknek az összekeverését; vö. HORVÁTH LÁSZLÓ: Nyr. 1998: 422–423.)

Tévesnek tartom a *csudákozik* és *csodáskodik* igék viszonyáról PESTI által adott összegzést: „Ha feltesszük, hogy a nyelvjárási *csudákozik* a szintén nyelvjárási *csodáskodik* igével hozható kapcsolatba, akkor az alaki-jelentésbeli fejlődés útját így lehet rekonstruálnunk: *csodáskodik* > *csudáskodik* > *csudákozik* ~ *csodákozik*. Vagyis az -s képző kiesését

követően (vagy ezzel egy időben) a *-kodik* gyakorító ige képzőt a gyakorító ige *-kodik* képzője váltotta fel” (MNY. 2012: 469). – Az első „>” nyilván elírás „~” helyett. Természetesen nem ez a lényeges, hanem az *-s* képző kiesésének a feltételezése. Ennek a kiesésnek hangtani vagy alaktani oka nincs, analóg példát pedig nem ismerek rá. Ha PESTI ismerne ilyet, akkor idéznie kellene. Nyilvánvaló, hogy a *csudákokik* alak nem az *-s*-nek, hanem az *-l*-nek a (széles nyelvjárási elterjedtségű, sőt a kevéssé igényes köznyelvi beszédben is megfigyelhető) kieséséről tanúskodik. A *csudákokik* nem egyéb, mint a köznyelvi *csodálkodik* nyelvjárási megfelelője; a *csodáskodik*-nak nem a leszármazottja, hanem testvéri viszonyban áll vele. Az a *csodáskodik* → *csudákokik* irányú hatás, amelyről PESTI beszél (469), nem zárható ki, de csakis jelentésbeli lehet, nem pedig alak.

PESTI – módszertani szempontból legalábbis vitathatóan – csak a cikke vége felé (469–470) említi meg azt, hogy JUHÁSZ DEZSŐ (i. m. 135) a HVMA. *csudákokik* igéjét a *kodácsol*-lal hozza összefüggésbe. Ezt a származtatást PESTI sem veti el, és utal a *kodácsol*-lal azonos tövű *kodál*-ra is. Mivel KÁROLY SÁNDOR egyik cikke az onomatopoeitikus igék körében bizonyos esetekben a szó elején *k* ~ *cs* váltakozást feltételez, PESTI úgy látja, hogy ez a *kodál* : *csudákokik* szópárra is érvényesíthető. JUHÁSZ nem szól erről a váltakozásról, ezért úgy vélem, hogy ő inkább a *kodácsol*-ból kiinduló, népetimológiától is támogatott hangátvétellel és képzőcserével számol. Ha így van, már csak azért is egyetérték vele, mert a tyúkok hangadását megfigyelve azt tapasztaltam, hogy ismételt hangsorainak nem az elején áll az a hang, amely az emberi *cs*-re emlékeztet, hanem a végén, vagy legalábbis nem az első „szótagban”.

PESTI írása így zárul: „a *csudákokik* ige dunántúli tájszóként a háziszárnyasok különös, furcsa viselkedését fejezi ki, és eredete alapján kapcsolatban van a szintén nyelvjárási *csodáskodik* ~ *csudáskodik* igénkkel. Am az is lehet, hogy a tyúk hangját utánzó *kodácsol* ~ *kodácsol* igéből alakult népetimológias úton és meghatározható fonetikai-morfológiai változások eredményeként” (MNY. 2012: 470). Ez az összegzés sikeresen összpontosít a lényegre, ezzel gyógyírként valamelyest enyhíti azokat a hibákat, amelyeket a részletekkel kapcsolatban tárgyaltam. Az már mérlegelés és megítélés dolga, hogy az összefoglalásban említett lehetőségek közül ki melyikre voksol. Szerintem egyébként jobb volna megfordítani a sorrendet, mivel a *kodácsol* igéből való kiindulást meggyőzőbbnek tartom.

3. Az Erdélyi magyar szótörténeti tár *tikták* szócikke (SzT. 13: 257) a jelentés helyén kérdőjelet szerepeltet, azaz nem vállalkozik a jelentésadásra. BÜKY LÁSZLÓ a bevezetőben említett cikkében ezt a hiányzó jelentést és a szó eredetét igyekszik megfejteni.

A SzT. mindössze két levéltári adatot tud idézni a címszó megjelenésére a 18. század végéről: „1786: Groff Gyulai Generalisné eö Nsgának ... jutott Ezüst Portékák ... Egy *Tiktákba* valo gyertya tarto”, illetőleg: „1788: Egy viseltes ostábla kotzka nélkül ... Kaputzinus Játék ... Egy *Tikták*, réz ezüstös két gyertya tartójával és minden készületivel égyütt”. (BÜKY cikkében – MNY. 2012: 462 – az első adatnál tévesen szerepel 1736-os datálás.)

Hogyan próbálja megállapítani BÜKY az idézetekbeli *tikták* jelentését és származását? Szófejtését elvileg ahhoz a sorrendhez igazodva volna illendő bemutatnom és kommentálnom, amelyben az ő gondolatmenete halad. Csakhogy ez a gondolatmenet meglehetősen nehezen követhető cikcakkokat ír le, ezért a sorrendben a könnyebb érthetőség kedvéért több ponton is kénytelen vagyok módosítani.

A gondolatvezetés sorrendi és logikai furcsasága mindjárt a szófejtés elején megmutatkozik. BÜKY ugyanis a SzT. szócikkének bemutatása után a „minden készüléivel együtt” részletnél kezdi a vizsgálódást, holott az semmi konkrétumot nem árul el a tikták mibenlétéről. Ő azt feltételezi, hogy a „készület”-hez, azaz a készlethez olyanféle tárgyak tartoznak, amelyek szoros kapcsolatban állnak a gyertyatartóval: például hamuverő, kop-pantó. Ez természetesen lehetséges; de azt sem zárhatjuk ki, hogy a tiktákbeli készlethez olyan tárgyak (is) tartoznak, amelyeknek a gyertyatartóhoz semmi közük sincs. Ha a *tikták* jelentése ’gyertyakellékes szekrényke, ládikó’-féle volna, mi indokolná a „tiktákba való gyertyatartó” megjelölést? Hiszen akkor minden gyertyatartó eleve „tiktákba való” volna, ez nem lehetne egy bizonyos gyertyatartónak a jellemzésére szolgáló, megkülönböztető jegy.

„Ha a *tikták* ’óra’-t jelentene, tartozhatna hozzá órakulcs” – írja ezután BÜKY (MNy. 2012: 462–463). Hogy erre a megállapításra és az *órakulcs* adatának idézésére miért van szükség, azt nem tudni, ugyanis BÜKY is jól látja, hogy „a SzT. *tikták* adatának aligha lehet köze a *tiktak*-hoz” (463), mármint (ezt én teszem hozzá) az óra ketyegését utánzó *tiktak* mondatszóhoz és az ’óraketyegés’ jelentésű *tiktak* főnévhez. Azt, hogy miért kell elválasztani a SzT. *tikták* címszavát a *tiktak*-tól, BÜKY így magyarázza: „a kétféle írásmód olvasatként is figyelembe veendő, hiszen közvetve már a MTsz. is jelzi a különbséget: »*tik-ták*: hitvány, haszontalan, hányt-vetett (holmi, ember) (Székelyföldi Tsz. [itt *tiktak* hiba; a közlő kéziratában *tikták* áll; Fejér József]«” (MNy. 2012: 463). Kár az is, hogy BÜKY két-három apró hibával idézi a MTsz.-t (például SZINNYEIMÉL valójában *tik-ták* a címszóalak); de ennél nagyobb baj az indoklás helytelensége. Az ugyanis, hogy a MTsz. tartalmaz egy *tikták* (*tik-ták*) ’hitvány, hányt-vetett’ melléknevet, ö n m a g á b a n semmit sem mond a SzT. címszavának a *tiktak*-hoz való viszonyáról. Ezen a ponton – mivel BÜKY a tájszó részletesebb bemutatására csak kissé később kerít sort – célszerűbb volna a MTsz. említése nélkül kiemelnie az *a : á* különbséget. És persze nem volna szabad mellőzni a legtermészetesebb és legerősebb érvet, a SzT.-beli szövegkörnyezetet: ha gyertyatartót tesznek a tiktákba, akkor a *tikták* biztosan nem jelölhet órát vagy óraketyegést. – A *tiktak*-kal kapcsolatban egyébként BÜKY idézi a TESz. szócikkét, a szükséges kipontozást nem alkalmazva, félrevezető sűrítéssel. (A részletezéstől itt eltekintek.)

Ezután hívja fel a figyelmet BÜKY LÁSZLÓ az ÚMTsz. olyan címszavaira, amelyeket valóban érdemes számításba venni a SzT.-beli *tikták* jelentésmagyarázatához és eredeztetéséhez: *tikták* ’hasznavehetetlen, ócska holmi, limlom’ (Szamosszeg, Székelyföld), illetőleg *tiktákos* ’rossz, összetákolt’ (Gacsály [Szabolcs-Szatmár m.]). A most említett, nyelv-járási főnevet BÜKY ikerszónak tartja, és ezt írja a származásáról: „Föltehető: a nyelvjá-rásokból ismeretes *tik-ták* ikerszó alapja a *tákol* igére megy vissza” (MNy. 2012: 463). Ehhez kapcsolódva bemutatja a TESz. *tákol* címszavának és a vele azonos szócikkben szereplő, ’toldás, pótlás, folt; hitvány, haszontalan’ jelentésű *ták* alcímszónak a szótörténeti adatait. Az etimológiáról pedig ugyanott (463) így nyilatkozik: „A szócsalád eredetét a TESz. ismeretlennek mondja; l. még EWUng.” Az állítás első felével nincs baj, bár érdemes volna hozzátenni, hogy a TESz. szerint a szócsalád tagjainak viszonya nem tisztázható egyértelműen. A „l. még EWUng.” viszont súlyosan félrevezető információ, mivel azt sugallja, hogy az EWUng.-ban az olvasó lényegében azt találja, amit a TESz.-ben. Ez pedig nem igaz. Az EWUng. szócikke (amelyben az adatolhatóság időrendjére tekintettel

a *ták* lett a címszó, a *tákol* pedig alcímszóvá vált) a TESz. 1976-ban megjelent kötetével szemben már felhasználhatta KISS LAJOS etimológiáját (Nyr. 1978: 230–231), így azt részben követve a magyar *ták* névszót szerbhorvát vagy szlovén jövevénynek, az átvett déli szláv szót olasz eredetűnek, a magyar *tákol* igét pedig a *ták* származékának tartja. – KISS LAJOS cikkét BÜKY ismeri, sőt támaszkodik is rá (464), de elmulasztja megemlíteni, hogy az EWUng. szintén ezt teszi.

Azzal viszont egyetértek, hogy BÜKY (463–464) a TESz.-en kívül az ÚMTsz. *ták* és *tákol* címszavát is bemutatja (néhány hozzájuk kapcsolódóval együtt), mivel ezzel jelentéstani és szóföldrajzi szempontból is alátámasztja a nyelvjárási *tikták*-nak a *ták*-ból való származtatását.

BÜKYnek abban is igaza van, hogy az ikerszavakban nem ritka az *i : a* vagy *i : á* magánhangzó-szembenállás (464). Példái közül azonban tulajdonképpen csak a *gizgaz* tekinthető megfelelőnek. A *hipp-hopp*, a *tipp-topp* és a *limlom* nem *a*-t vagy *á*-t tartalmaz az utótagban; a *dibdáb* valószínűleg az előtag ikerítésével (nem pedig az utótagéval, mint a *tikták*) keletkezett (EWUng.), míg a *cikcakk* csupán látszatra ikerszó, valójában német jövevény (TESz., EWUng.).

Véleményem szerint semmi szükség annak a feltételezésére, hogy „A különféle ’folt’ (alap)jelentésű *ták* szavak esetleg hangutánzó szóként is használhatók lehetnek, ugyanis a foltozás leválásakor a *ták* – például egy bocskoron – leffegni, laffogni kezdett, és ilyenkor hangot adott: **ikták* (~ **iktákol*)” (BÜKY: MNy. 2012: 464). Természetesen nem a leffegés lehetőségét tagadom, hanem azt tartom valószínűtlen és szükségtelen feltevésnek, hogy a *ták* :> *tikták* ikerítésnek effajta onomatopoetikus motivációja lett volna.

Nem sokkal meggyőzőbb és indokoltabb BÜKYnek az az ötlete sem, hogy a *tikták* talán a *cikcakk* és a *ták* valamiféle keveredésének, összevonódásának az eredménye (465). Sokkal természetesebb és valószínűbb lehetőség ennél a *ták* egyszerű ikerítése.

A *tikták* tájszó és a SzT.-beli *tikták* címszó alaki azonosságára és szóföldrajzi érintkezésére tekintettel teljesen érthető, hogy BÜKY megpróbál közöttük jelentésbeli kapcsolatot is keresni (464). Ehhez olyan példákat idéz a SzT. különböző szócikkeiből, amelyekben szerinte a gyertyatartónak vagy a gyertya tárolására szolgáló alkalmatosságnak az értéktelensége, rossz minősége mutatkozik meg. A példásor elemei azonban ebből a szempontból valójában vegyesek: a *hitvány bádog gyertyatartó* nyilvánvalóan tényleg rossz és értéktelen tárgyat jelöl, míg például a *gyertyatartó asztalka* denotátumának a minőségéről és értékéről semmit sem tudhatunk. A BÜKY idézte adatok legfeljebb annak a megmutatására alkalmasak, hogy értéktelen, rossz, jelentéktelen tárgyak is bekerülhetnek a leltárba; azt viszont nem bizonyíthatják, hogy a *tikták* szócikkének adataiban is ilyen tárgyat jelöl a címszó.

Cikke végén (465) BÜKY LÁSZLÓ arra a következtetésre jut, hogy a SzT. *tikták* szócikkének szövegrészleteiben a címszó ’hitvány, hányt-vetett holmi’, azaz ’ilyen állapotú gyertyatartó alkalmatosság’ jelentésű lehet. Ez mindenestre összhangban volna a székyföldi *tikták* tájszó ’hasznavehetetlen, ócska holmi, limlom’ jelentésével. – Az viszont kár, hogy BÜKY anélkül alakította ki a véleményét, hogy elemezte volna a SzT. szóckékében közölt adatok szövegkörnyezetét. Most megpróbálom pótolni ezt a mulasztást.

Az első, 1786-os szövegdarabban ezüstportékákról esik szó, feltehetőleg ezek között szerepel „egy *tiktákba* való gyertyatartó” is. (Némi bizonytalankodásra a szócikkbeli

kipontozás adhat okot.) Ha arra gondolunk, hogy a gyertyatartó ezüstből van, akkor kevésbé valószínű, hogy ócska, értéktelen; bár az sincs kizárva, hogy olyan, ha sérült darabról van szó. Ennél azonban fontosabb nekünk, milyen maga a tikták, és mi is az voltaképpen. A szövegkörnyezet erről nem sokat árul el. Csak annyi derül ki, hogy a tikták olyan dolog, amiben gyertyatartót helyezhetnek el vagy szoktak elhelyezni. A *-ba* rag azt mutatja, hogy a gyertyatartó ennek a dolognak a belsejében helyezhető el, nem pedig a felületén, tehát a tikták aligha lehet például asztalka. Elvileg lehet viszont mind helyiség, mind bútordarab. A helyiséggel kapcsolatban nemigen tudjuk szűkíteni a kört. A bútordarabok közül szekrény- vagy ládafaüléség jöhet számításba. Az, hogy a gyertyatartó „tiktákba való”, arra is vallhat, hogy a tikták olyan hely vagy tárgy, amelyben a gyertyatartó fontos, jellegzetes szerepet tölt be. Bevallom, itt elakad a gondolatmenetem: nem tudom, mi lehet az a helyiség vagy tárgy, amelynek jellegzetes eleme a gyertyatartó. – Lehetséges az is, hogy BÜKYnek igaza van, és az 1786-os idézetben a *tikták* ’hasznavehetetlen, ócska holmi, limlom’ jelentésű. Erre persze csak akkor gondolhatunk, ha maga a gyertyatartó is értéktelen. – Az adat szövegkörnyezetét és a székelyföldi tájszó jelentését együttesen figyelembe véve azt is elképzelhetőnek tartom, hogy a *tikták* 1786-os adatának a jelentése ’lomtár’-féle, vagyis a *tiktákba való gyertyatartó* ’(sérült volta miatt) lomtárba való gyertyatartó’-t jelent.

A SzT. második, 1788-as idézetében pedig ezt olvashatjuk: „Egy *Tikták*, réz ezüstös két gyertya tartójával és minden készületivel égyütt”. Ez az adat segítségünkre lehet az előzőnek az értelmezésében: az itteni szövegkörnyezet nagyon valószínűvé teszi, hogy az 1786-os adat sem tartható ’valamilyen helyiség’ vagy ’lomtár’ jelentésűnek. Itt viszont az nem világos, hogy a „réz ezüstös” hová tartozik: a *tikták* értelmezője-e, vagy a *gyertyatartó* jelzője? Vagy a *réz* a *tikták*-nak az értelmezője, az *ezüstös* pedig a *gyertyatartó*-nak a jelzője? Természetesen itt is felvethető a kérdés: lehet-e értéktelen egy ezüstözött tárgy (akár a tikták, akár a gyertyatartó)? A válasz ugyanaz, ami az első adattal kapcsolatban: elvileg nem, de a tárgy sérült volta esetén igen.

Minden ezek alapján BÜKY következtetésének helyességét nem lehet kizárni. Mivel azonban a SzT.-beli *tikták* nem feltétlenül ’hitvány holmi’ jelentésű, hanem egy számunkra ismeretlen tárgynak – amelynek az egyik kelléke a gyertyatartó – a jelölője is lehet, elfogadhatjuk azt a megoldást, hogy a szótár kérdőjelet illesztett a jelentés helyébe.

4. Összegzeze: Úgy látom, hogy a lényegyet tekintve sem PESTI JÁNOS cikkéről, sem BÜKY LÁSZLÓÉRÓL nem állítható, hogy biztosan rossz nyomon jár. A nem mindenütt logikus gondolatmenet és több hibás részlet azonban mindkettőjük írásában erősen rontja az összképet, és igencsak megnehezíti az olvasó dolgát.

HORVÁTH LÁSZLÓ

Másnapra kelvén – tudniillik az idő* – 1. A dolgozatban egy olyan független alanyos határozói igeneves szerkezetet vizsgálok, amely már a középmagyar kor előtt elindult a ragvonzó névutóvá válás felé: az alapige a *kel*, a független alany az *idő*. A szakirodalom szerint a *valamire kelve ~ kelvén* típusú szókapcsolatok a középmagyar korra névutóvá váltak (HORVÁTH 1991: 56–57; összefoglaló munkában, az „Erdélyi ma-

* A dolgozat a 81189 számú OTKA-projektum anyagait felhasználva készült.